

Oponentský posudek dizertační práce

Jana Drdová: Diskuse o socialistickém realismu v meziválečném Československu

Posuzovaná dizertační práce se věnuje významnému, ale v současné historiografii spíše přehlíženému tématu komunistické kulturní politiky v meziválečném období a souvisejícím diskuzím levicově orientovaných intelektuálů o vztahu mezi (komunistickou) politikou a uměleckou tvorbou. Zatímco témata jako dějiny meziválečné avantgardy nebo proměny kulturní politiky KSČ po roce 1945 patří mezi časté náměty historiografických výzkumů, socialistický realismus jako svébytný umělecký směr či kulturně-politická doktrína zatím stál na okraji odborného zájmu historiků moderních a soudobých dějin. Proto je třeba ocenit sám výběr tématu dizertační práce, která se vrací k otázkám, které v devadesátých letech otevřela zásadní práce Alexeje Kusáka a na jejíž pasáže věnované meziválečnému vývoji mladší historici a historičky navazovali spíše sporadicky. Autorka rovněž navázala na svůj dřívější výzkum věnovaný publicistice Závěše Kalandry a rozšířila svůj badatelský zájem o obecnější a na zpracování náročnější tematiku diskuzí o socialistickém realismu v kontextu kulturní politiky meziválečné KSČ. Vrátila k problematice, která v odborném diskurzu rezonovala převážně v šedesátých až osmdesátých letech, a pokusila se otázky spojené s počátky československé recepce socialistického realismu nahlédnout optikou současné historiografie.

Dizertační práce je založena na rozsáhlé pramenné základně, která zahrnuje archivní materiály, zejména osobní korespondenci mezi účastníky diskuzí, a obsáhlý korpus textů publikovaných v dobových periodikách (literární časopisy, denní tisk). Zvláštní soubor materiálů tvoří texty reflektující formulaci kulturní politiky KSČ. Jedná se zejména o sjezdové materiály a stranická usnesení. Práce tedy disponuje více než dostatečnou pramennou základnou, která umožňuje formulovat odpovědi na autorčiny badatelské otázky a poskytuje vhled jak do obsahu analyzovaných diskuzí, tak částečně také do některých institucionálních či osobních kontextů často vyhrocených polemik. Autorka rovněž prokázala znalost dostupné odborné literatury k tématu. Větší prostor by však měla věnovat formulování vlastní pozice ve vztahu k již existujícím interpretacím. Také by bylo možné pokusit se o širší rešerši odborné literatury, která by brala v potaz výzkum týkající se nejen SSSR, ale rovněž levicových politických veřejností v ostatních evropských zemích, např. ve výmarském Německu a německém socialistickém a komunistickém exilu. Mohlo by tak vzniknout zajímavé srovnání, které by případně nabídlo odpověď na otázku, do jaké míry byly debaty v Československu jedinečné či zda byly součástí širší polemiky v prostředí evropské kulturní levice.

Text dizertace je vystavěn pomocí metody, která se pohybuje mezi pečlivým, avšak značně

deskriptivním mapováním dobových diskuzí, a spíše opatrnou snahou o analýzu jejich obsahu. Autorka převážně tlumočí argumenty účastníků diskuzí a vytváří podrobný přehled jejich argumentů. Ačkoliv bych uvítal více analytický přístup ke zkoumané látce, zvolený postup může mít své opodstatnění. Práce přináší především přehled dobových polemik, prezentuje perspektivy jednotlivých účastníků a dává je do širšího politického kontextu. Vrací téma meziválečných debat o socialistickém realismu do současného historiografického bádání a činí tak formou empirického mapování, které poskytuje rozsáhlý faktografický materiál a může být východiskem pro více analyticky zaměřená bádání.

Jestliže v případě literárních diskuzí práce spíše popisuje než analyzuje, jinak je tomu v pasážích věnovaných kulturní politice KSČ. Zde dizertace přináší důležitá zjištění, která korigují zažitě vnímaný vztah KSČ ke kultuře a kulturní obci ve třicátých letech. Autorka představuje KSČ jako pragmatického aktéra, který ani v době nejostřejších diskuzí mezi avantgardou a stalinisty neprosazoval radikálně stalinistická stanoviska a snažil se postupovat tak, aby udržel podporu KSČ v řadách československé inteligence nebo aby v pozdějších letech, ve shodě s politickou linií lidové fronty, nenarušil antifašistickou koalici levice a demokratického středu. Autorčin výklad postupu komunistické strany koriguje zažitě (značně stereotypní a soudobou historiografií postupně vyvracené) představy o KSČ jako pasivní „hlásné troubě“ Moskvy. Na příkladu kulturní politiky přináší zjištění, která mají obecnější platnost a překračují výzkum dějin literárně-politických diskuzí ve třicátých letech.

Kritiku posuzované práce lze rozdělit na dva okruhy otázek. První je více subtilní, subjektivní a týká se autorčina práce s prameny. Již jsme zmínil opatrný přístup k analytické práci se zkoumaným materiálem. Převažující opatrnost a zdrženlivost ve vztahu k interpretaci, k zaujetí autorského stanoviska a následnému formulování obecnějších závěrů, považuji za výraznou slabinu práce. Tato opatrnost se projevuje již v práci s prameny. Příkladem může být používání korespondence. Autorka zpracovala tento důležitý pramen, ovšem v textu práce z něj zbyla věcná, avšak trochu neživotná shrnutí stanovisek obsažených v dopisech. Přitom osobní korespondence již ze své podstaty představuje velmi atraktivní pramen, který často umožňuje nahlédnout do více privátních souvislostí debat a sporů. Větší odvaha při práci s tímto druhem pramene, který je autorkou jinak obsáhle využíván, by nemusela přímo ovlivnit závěry práce, ale zcela jistě by se text stal čtenářsky atraktivnější. Podobně zdrženlivá je autorka při analýze diskuzních textů. Výstižně shrnuje obsah diskuzních příspěvků, ale někdy by neškodilo, kdyby se pokusila o jejich odvážnější interpretaci.

Dalším a dle mého soudu největším problémem práce je stylistická podoba textu. Pokud by dizertace měla být základem knižní publikace, vyžadovala by velmi důkladné redaktorské zásahy.

Čtenářsky těžko akceptovatelné je zejména neustálé odkazování na jiné části textu ve stylu „jak bylo ukázáno v jiné části práce“ apod. Autorka rovněž nadměrně používá trpný rod a to jak v případě, kdy by měla hovořit za sebe jako za autorku práce, tak v situacích, kdy tlumočí stanoviska historických aktérů. Možná tato volba stylistických prostředků souvisí s již zmíněným zdrženlivým přístupem k interpretaci a obecně formulování autorských závěrů. V každém případě však představuje literární stránka textu velký problém posuzované práce. Negativně ovlivňuje nejen čtenářský zážitek, který nakonec není u odborné studie tím nejdůležitějším, ale podepisuje se také na strukturování práce, zejména ve vztahu k přehlednosti autorčiny argumentace, a plynulosti textu.

Pro obhajobu dizertační práce navrhuji tři okruhy otázek, které práce otevírá, ale současně na ně neposkytuje dostatečnou odpověď: 1) Jaký byl širší evropský kontext československých diskuzí? Probíhaly podobné polemiky také v jiných zemích? Byly československé debaty něčím výjimečné?; 2) Bylo by možné na základě prostudované korespondence načrtnout sociální pozadí zkoumaných diskuzí? Tzn. zvážit míru vlivu osobních kontaktů a interakcí na podobu argumentace, kterou aktéři polemik formulovali v publikovaných textech? Lze na základě korespondence alespoň v náznacích zmapovat podobu interakce mezi kulturní sférou a aparátem KSČ?; 3) Jakou roli hrály analyzované diskuze v širším kontextu dějin komunistické kulturní politiky a dějin levicové kultury v Československu? Jak by autorka charakterizovala specifika této diskuze ve srovnání s předchozími a následnými kontroverzemi, které se týkaly vztahu mezi politickým hnutím a uměleckou tvorbou? Bylo by možné učinit srovnání diskuzí o socialistickém realismu, SSSR a svobodě umělecké tvorby z třicátých let s polemikami o sovětském umění, které probíhaly v letech 1945 až 1948?

Celkově posuzovanou práci hodnotím pozitivně a doporučuji dizertaci k obhajobě. Autorka shromáždila rozsáhlý pramenný materiál, který pečlivě zpracovala a následně naplnila svůj badatelský záměr - zmapovala diskuze o socialistickém realismu a příbuzných tématech a současně vysvětlila vývoj kulturní politiky KSČ v daném období. Výše uvedené výtky směřují jednak k případnému záměru vydat práci knižně, čehož podmínkou musí být důkladná revize textu a jeho následné přepracování. Druhý okruh kritiky směřuje k analytickým a narativním možnostem, které pramenná základna a téma dizertace nabízejí. Dizertační práce ukazuje, že autorka tyto možnosti zatím plně nevyužila a jejich zvážení se nabízí jako východisko autorčiných budoucích výzkumů.

V Praze, 5. května 2017

Mgr. Vítězslav Sommer, Ph.D.